

ФОРМИРАНЕ НА НАЧАЛНА ИКОНОМИЧЕСКА ГРАМОТНОСТ В ОБУЧЕНИЕТО ПО ДОМАШЕН БИТ И ТЕХНИКА

Хава Велиева

СОУ „Васил Левски“ – Ветово

Резюме. В статията е представено до каква степен обучението по „Домашен бит и техника“ допринася за формирането на начална икономическа грамотност в началния курс на обучение. За да се постигне целта, бяха разгледани всички Държавни образователни изисквания за учебното съдържание в културно-образователната област „Бит и технологии“. Разгледани бяха и ядрата в учебното съдържание. Стигна се до извода, че формирането на начална икономическа грамотност е резултат от обединения труд на учители и родители поради съдържателната характеристика и различието в отношенията, които се създават в семейството и училището.

За всеки клас е разгледана по една тема, в която са представени икономическите знания и икономическите умения на учениците от гледна точка на икономическата грамотност, които трябва да придобият децата от седем- до десетгодишна възраст.

Keywords: economic literacy, financial education, domestic science and technology, primary education

Първоначални икономически представи за потребностите и възможностите за тяхното удовлетворяване започват да се формират у децата още от ранна училищна възраст. Икономическото възпитание започва в семейството. Неговият жизнен стандарт формира първите представи за парите, заплатата. Именно тук започва да се осъзнава етичният смисъл на значими икономически категории. Психолозите смятат, че характерът на включването на ученика в икономическата подсистема на семейството формира икономическото самосъзнание на личността, представата му за себе си като активен субект или съучастник в икономическите събития. Именно тук според тях се залагат основите на разделението на хората като предприемачи или бъдещи наемни работници.

Степента на владеење на знания в областта на икономиката на учениците от тази възраст I – IV клас е ниска. Понятията са формирани на житейско равнище под влияние на факторите извън училището.

Преподаването на знания и развиването на умения днес е необходимо да са насочени към изграждане на компетентности за логично мислене и широк обхват на обществените проблеми, които се изясняват от икономическата наука.

Разбирането на основните икономически понятия е по-важно от усвояването на множество факти и затова е нужно да се даде концептуална схема, която да помага на учениците да съставят собствено разбиране за икономиката, основано на водещи научни схващания, както и на начин на мислене, построен на системен, обективен анализ.

Речниковото съдържание на понятието „икономическа грамотност“ обикновено включва в себе си съвкупността от материални и духовни ценности, създадени от човечеството в неговото историческо развитие; умение да се използват тези ценности за покоряване на природата, за развитие на производството, за разрешаване на нараснали задачи от обществения живот; образование, знание, възпитание.

Създаването на условия за рационално и адекватно отношение към използването на всички видове ресурси, формиране на начални представи за потребностите и възможности за тяхното удовлетворяване, придобиване на начални икономически знания и умения чрез включване в икономическия живот на семейството, училището, близкото обкръжение, намиране на свое място в икономическото пространство са само част от икономическата култура на човека.

Поставянето на обучавания в ситуация, близка до реалната, води до разкриване на процесите и връзките между отделните понятия, а разбирането на тези връзки повишава интереса и стимулира мисленето му. Когато ученикът е равнопоставен участник в образователния процес, чрез различни активизиращи го техники на преподаване успяваме да предадем знанията в тяхната комплексност, да изградим умения за решаване на творчески задачи, максимално да подготвим човека, който успешно ще се справя с професията си и с проблемите на едно модерно общество утре.

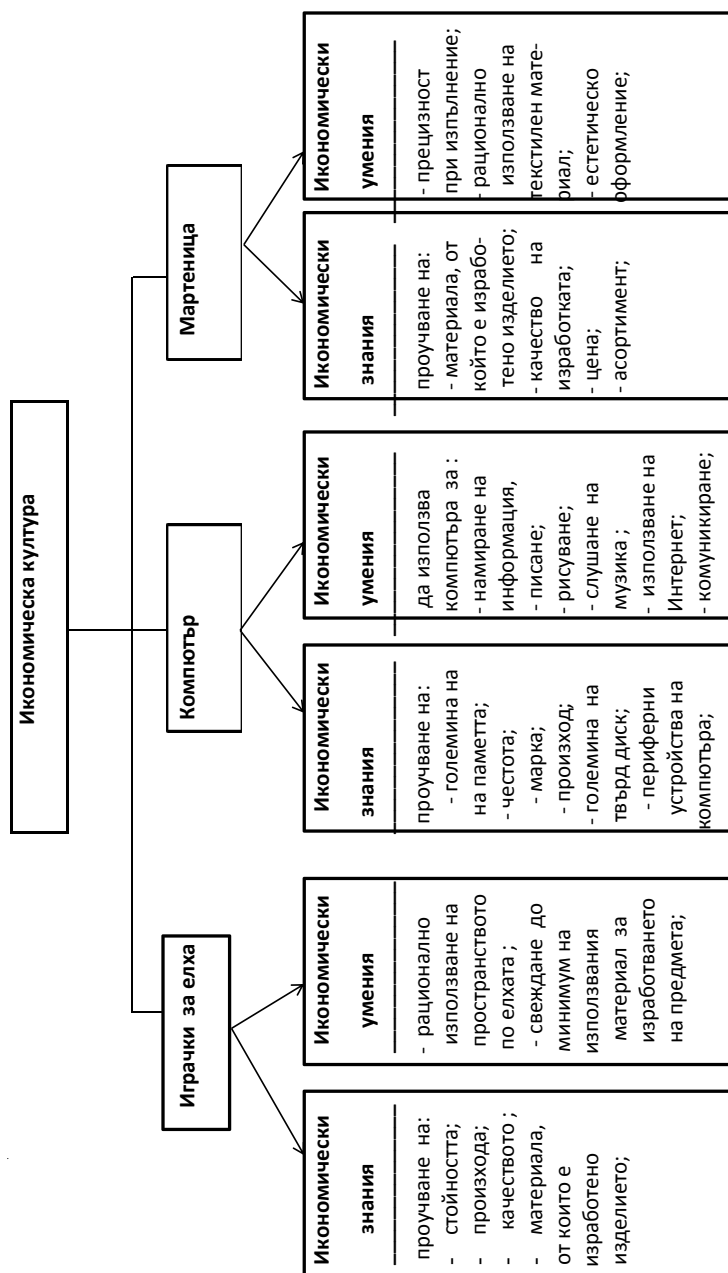
Понятието икономическо възпитание все повече се утвърждава в началната училищна педагогика, това се вижда от създаваните концепции, разработваните програми и публикуваните помагала за организация на възпитателния процес. В икономиката на съвременния свят човешките ресурси играят определяща роля в постигането на конкурентни преимущества.

От качеството на човешкия капитал зависят ефективността на всяко едно производство, конкурентоспособността и икономическият ръст. В основата на съвременната теория за човешкия капитал лежи икономическият подход към човешкото поведение. Смята се, че в националното богатство наред с материалните компоненти на капитала се включват и финансовите активи, материализираните знания и способностите на хората за производителен труд и за управление на капитали.

Човешкият капитал може да бъде разглеждан от два аспекта: работна сила (или способност за труд) и потребителска сила (или способност за потребление). Следователно човешкият капитал предполага:

- професионална компетентност;
- целесъобразното им използване в една или друга сфера на обществената дейност;
- ръст на работната заплата и оптимизация на потреблението – заинтересованост на работника и по-нататъшното инвестиране в собственото му развитие;

Таблица 1.

- мотивация за труд като необходим елемент, за да може процесът на възпроизводство да функционира и човешкият капитал да има напълно завършен характер;
- човешкият капитал е неотделим от своя носител – живата човешка личност.

В училище се извършват инвестиции в развитието и натрупването на човешки капитал – поддържа се и се укрепва здравето на учениците, формира се социално-психологическата им готовност за труд и потребление, развиват се техните способности и ценностната им ориентация. Това изисква значителни усилия както от страна на самия ученик, така и от страна на учителите.

Целта на икономическото възпитание, след демократичните промени в нашето общество и настъпването на пазарната икономика, се променя съществено. В съответствие с двата аспекта на разглеждане на човешкия капитал задачите на икономическото възпитание се проявяват в две големи групи: формиране на способността на ученика за труд и формиране на качествата му на потребител на резултатите от труда. Икономическото възпитание на учениците от начална училищна възраст е насочено към това: да се научат да разбират и ценят заобикалящия ги предметен свят, да осъзнават на достъпно за тях равнище взаимовръзката „труд – продукт – пари“, да уважават хората, които умеят да се трудят и честно да заработват парите си; да осъзнават това, че стойността на продукта зависи от неговото качество; да се формират такива качества като спестовност, далновидност, разчетливост, рационалност, трудолюбие, щедрост, благородство. Програмата се състои от четири раздела: труд – продукт, пари, цена; реклама, полезни навици и привички в бита. Тя е основана на идеята за единството на нравственото, трудовото и икономическото възпитание.

Икономиката е преди всичко решението на два ключови въпроса: откъде се вземат средствата и как да се разпорежда с тях, при това липсата на единия прави недееспособен другия.

Икономическото възпитание е процес за запознаване на учениците с достъпни знания за икономическите категории и отношения в обществото и формиране на потребности, мотиви и качества за адекватно поведение в условията на конкретна икономическа обстановка.

Икономическото възпитание на ученика е възможно в резултат от обединените усилия на учители и родители поради съдържателната характеристика и различието в отношенията, които се създават в семейството и училището по този проблем. В училище, и най-вече в началния курс, ученикът трябва да получи необходимата му информация за начални икономически отношения и категории от света на възрастните. Превръщането на наученото в действени модели на ученическото поведение е възможно осъществимо в процеса на семейното възпитание, чието съдържание има определено практическа насоченост. В семейството чрез участието в правенето на покупки, изградено отношение към вещите, у ученика се формират разумни потребности. Получават начални знания за пари и семеен бюджет, запознават се с професиите на родителите си и създават ситуации за съвместна дейност, възпитават се способи за разумно печелене и изразходване на средства, както и спестовност. Възпитават

се качества като трудолюбие, отговорност, съобразителност и пестеливост.

Икономическото възпитание има изцяло приложен характер и е необходимо родителите да знаят да обясняват на децата при закупуването на една вещ не толкова самата вещ, а отношението на качеството и стойността на нейното влияние върху другите. Родителите да се съветват с детето при закупуване на съответни неща, защото това води до наблюдаване на хода на неговото мислене и какъв е неговият критерий за успешност на покупката.

Необходимо е да се определи и система на финансиране на ученика. Колкото по-рано той има допир до пари и оперира с тях, толкова по-добре. Навикът се формира при непосредствено действие и неговото многократно повторение. Така се социализира и личността, развиват се психическите процеси и се възпитават нравствени качества пестеливост, предприемчивост, инициативност, деловитост и други.

В първи клас при обучението по „Домашен бит и техника“ на тема „Домакинска техника“ целите на урочната дейност са насочени към: разбиране на ролята на техниката за улесняване на домакинския труд, усвояване на начални знания за машини и механизми, употребявани в дома; обогатяване на наличните знания за домакинската техника и нейното предназначение; усвояване на елементарни правила за използването и поддържането на техниката с цел постигане на икономическа ефективност и намаляване на използването на електрическа енергия.

При изработването на картичка във втори клас целта е учениците да се научат да съставят три и повече пъти по инструкция и еталон, да умеят да лепят и оформят изделия от картон и подвижно да свързват две и повече части от хартия. Да се възпитават да проявяват уважение към близки и приятели по повод определени, важни за тях и останалите хора събития и дати. С цел приближаващите празници учениците да осъзнаят необходимостта сами да изработят и изненадат приятно близък човек с поздравителна картичка. По този начин ще спестят средства и картичката, с която ще зарадват обичания от тях човек, ще бъде единствена по вида си.

В трети клас при работа по тема *Компютър* учениците научават факти от историята на комуникациите. Сравнява се информацията от вестници, телевизия, радио и интернет. Определя се разликата между печатните и електронните средства за комуникация, разпознават няколко знака за визуална комуникация и осъзнават, че най-евтината комуникация с целия свят е комуникацията чрез интернет.

Тема *Реклама* в четвърти клас дава възможност на учениците да демонстрират умения за реклама на своя продукт – представят изработеното изделие, като акцентират на предимствата му. Упражняват правилата за делово общуване. Сравняват и анализират различни технологични дейности в отделни професии. Изработват изделия, свързани с любима професия.

Обучението по „Домашен бит и техника“ в началния курс допринася много за формирането на икономическата грамотност на ученика. Влизайки в ролята на рекламен агент, производител и много други професии, той става пряк участник в икономическата дейност. Урочните теми стимулират учениците да събират и сор-

тират информация, да предлагат идеи, които проверяват и доказват в практически дейности, свързани с решаването на проблеми и работа по проект.

Формирането на икономическата грамотност на ученика по „Домашен бит и техника“ става в образователна среда на основата на усвояване на икономически знания. Тя е резултат от икономическото образование, което се проявява в знанията за икономическите процеси, в използването им за собствено и обществено обезпечаване на живота, в характера на междуличностните отношения при решаване на икономически задачи. Живненият опит на учениците от начален етап на образование е достатъчен за усвояване на елементарни икономически понятия.

ЛИТЕРАТУРА

Андреев, М. (2000). *Дидактика*. Бл.

Владиминова, Й., Генчева, М. (2000). *Домашен бит и техника. Книга за учителя*. Булвест.

Държавни образователни изисквания за учебното съдържание за културно-образователната област „Бит и технологии“, ДВ, бр.48, 2000.

Цанев, Н. (2003). *Конструирание на технологичното обучение в началното училище*. С.

Стефанова, М. (2000). *Дидактическото общуване*. С.

REFERENCES

Andreev, M. (2000). *Didaktika*. Bl.

Vladimirova, Y., Gencheva, M. (2000). *Domashen bit i tehnika. Kniga za uchitelya*. Bulvest.

Darzhavni obrazovatelni iziskvaniya za uchebnoto sadarzhanie za kulturno-obrazovatelната област „Bit i tehnologii“, DV, br.48, 2000.

Tsanev, N. (2003). *Konstruirane na tehnologichното obuchenie v nachalното uchilishte*. S.

Stefanova, M. (2000). *Didakticheskoto obshtuvane*. S.

BUILDING AN INITIAL ECONOMIC LITERACY IN THE SUBJECT OF DOMESTIC SCIENCE AND HOME TECHNOLOGY

Abstract. The paper presents information about the applicability of the Domestic science and home technology subject in the formation of the economic literacy of the pupils. The collaboration of teachers and parents is needed for this financial education.

✉ **Mrs. Hava Velieva**

Senior Teacher
Secondary School “Vasil Levski”
Vetovo, Bulgaria
E-mail: sou_vetovo@abv.bg